

כה ע"א

[א] גמ' ויש לא נקרין ולא מתרגמין - תא"מ.

אור אליהו

זו קשה, שהרי הברייטא בהמשך מפרטת רק את אלו שנקרין ומתרגמין⁸², וכן את אלו שנקרין ולא מתרגמין, ואילו את אלו שלא נקרין ולא מתרגמין לא מזכירה הברייטא כלל⁸³.

ועוד קשה מסברא, שכן הטעם שיש שנקרין ולא מתרגמין, הוא משום עמי הארצות, שיודעים לשון התרגום ואינם יודעים לשון הקודש, אם כן, כל שלא מתרגמין אין חשש זה, ומה טעם שגם "לא נקרין". ועל כן, בש"ס של רבינו היו **תיבות אלו** של: "ויש לא נקרין ולא מתרגמין" – מחוקות⁸⁴.

סתם. וכיון שלגבי מעשה אמנון לא הביא אפשרות **שלא נקרא**, אם כן מבואר שלא גרס בברייטא **"לא נקרין ולא מתרגמין"**, שהרי הברייטא לא מפרשת אפשרות זו ודו"ק. וכן משמע ברמב"ם (תפילה יב, יב): "ולא כל המקראות מתרגמין בצבור, מעשה ראובן וברכת כהנים ומעשה העגל מן ויאמר משה אל אהרן עד וירא משה את העם וגו' ועוד פסוק אחד ויגף ה' את העם - כולם נקראין ולא מתרגמין, ובמעשה אמנון במקום שנאמר אמנון **בן דוד נקרא** ולא מתרגם". ומשמע שכשלא כתוב "בן דוד" נקרא ומתרגם. ואם כן מבואר שלא גרס בברייטא "ויש לא נקרין ולא מתרגמין" וכנ"ל לגבי המאירי. וכן בכת"י גטינגן 3 לא גורסים בברייטא כלל את התיבות: "ויש לא נקרין ולא מתרגמין".

והנה במגלת סמנים (עמ' נה הוצאת מכון אהבת שלום) הביא רביה לגירסא זו מהסימן שמופיע להלן (ע"ב): "ואלו **נקרין** ולא מתרגמין (רעבד"ן **סימן**)". וז"ל המגלת סמנים: "ואלו **נקרין** ולא מתרגמין **רעבד"ן סימן**, מעשה ראובן, מעשה עגל השני, ברכת כהנים, דוד ואמנון - זהו ביאור הפשוט של הסימן. מכאן אנו רואים כמה גדול

כגירסא שהייתה בדפוסים ישנים⁸⁰: "הני שלשה, ארבעה, חמישה, ששה ושבעה כנגד מי"⁸¹.

ונראה הטעם, שכן הגמ' שם הביאה מיד אח"כ את הטעם רק לגבי שלשה, חמישה ושבעה כנ"ל. ורק בהמשך הסוגיא ביאר רב יהודה כנגד מי תיקנו ששה של יום הכפורים, ולגבי ארבעה של ר"ח וחול המועד לא ביארה הגמ' כלל כנגד מי תיקנו.

[א] בגמ': "תנו רבנן, יש נקרין ומתרגמין, ויש נקרין ולא מתרגמין, ויש לא נקרין ולא מתרגמין". כך היא הגירסא שלפנינו. וגירסא

כנגד מי, וכן של חולו של מועד. וי"ל דקים ליה דטעמא דמוסף חשיב לטפויי חד גברא, אבל לטפויי כל כך ביום טוב וביוביה"כ ובשבת לא ס"ל משום כרת וסקילה, אי לא משכחינן כנגד מי". וכן הוא בכתבי היד: הספריה הבריטית 400, מינכן 95, גטינגן 3 וקולומביה 294–295.

⁸⁰. כן הוא בדפוס ונציה ופזורה, ועיין דקדוקי סופרים אות ו.

⁸¹. וכן גרס בפסקי הרי"ד.

⁸². היינו, אלו שיש בהם חידוש, אבל כל השאר (חוץ מהרשימה שלא מתרגמין) לא צריך להזכיר שמתרגמין, כפי התקנה לתרגם את קריאת התורה.

⁸³. אמנם לגירסא שלפנינו (לקמן ע"ב) יש בברייטא: "מעשה דוד ואמנון **לא נקרין ולא מתרגמין**". אכן רבינו שם גורס: "מעשה דוד ואמנון **נקרין ולא מתרגמין**" (כגירסת המשנה). ועיין להלן בהגהה הבאה.

⁸⁴. ובדקדוקי סופרים מבואר שגם בנוסח כת"י ליתא. והוסיף שם שכן משמע מהמאירי, דהנה ז"ל המאירי: "מעשה דוד ואמנון **לא מתרגם** מפני כבוד דוד. ובגמרא אמרו מעשה אמנון נקרא ומתרגם, ומתרגין כאן באמנון בן דוד כאן באמנון

כה ע"ב

[א] גמ' מעשה דוד ואמנון לא - תו"מ.

כז ע"ב

[א] רש"י ד"ה לבית המים לכביסה אי נמי - תא"מ.

אור אליהו

אמנם בש"ס של רבינו היו תיבות אלו שברש"י "לכביסה אי נמי" - מחוקות. והיינו שצריך לגרוס רק: "לבית המים - לבית מי רגלים". והטעם כתב השדי חמד (מערכת יום הכפורים ג, כט) על פי מה ששינו בתוספתא (פסחים ג, יא): "מקום שנהגו להדליק את הנר לילי יום הכפורים מדליקין. מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין. רבי שמעון בן אלעזר אומר, מדליקין בפונדקאות ובבית המים". ושם אי אפשר לפרש שבית המים הכוונה לכביסה, שכן אסור לכבס ביום הכפורים, ולשם מה צריך להדליק שם נר. ועל כרחק הכוונה לבית מי רגלים, שאם יצטרך להשתין יוכל לראות, על מנת שלא יתלכלך או יפול. ואם כן הוא הדין כאן⁸⁶,

[א] בגמ': "מעשה דוד ואמנון לא נקרין ולא מתרגמין. והא אמרת מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם, לא קשיא, הא דכתיב אמנון בן דוד, הא דכתיב אמנון סתמא". כך היא הגירסא שלפנינו, אמנם בש"ס של רבינו הייתה תיבה זו של "לא" מחוקה⁸⁵, וכך צריך לומר: "מעשה דוד ואמנון נקרין ולא מתרגמין", ועל זה הקשתה הגמ' שמצאנו במקום אחר ש"נקרא ומתרגם" וכו'⁸⁶.

[א] במשנה: "וחכמים אומרים, מוכרין אותו ממכר עולם חוץ מארבעה דברים: למרחץ, ולבורסקי, לטבילה ולבית המים". וכתב רש"י ד"ה לבית המים: "לבית המים - לכביסה, אי נמי: לבית מי רגלים". כך היא הגירסא שלפנינו ברש"י⁸⁷.

86. וכן מבואר להדיא במאירי עיין לעיל הערה 84.
87. וכן גרסו ברש"י: רבי אברהם מן ההר, ספר המנוחה (הלכות תפילה וברכת כהנים יא, יז-יט), מעשה רקח (שם יז), חסדי דוד (פסחים ג, יא) [להלן בהערה בהבאה], ועוד.

וכן פירשו עוד ראשונים שבית המים הכוונה [גם] לכביסה: רבינו יהונתן על הרי"ף (ח ע"ב), פסקי רי"ד, ראבי"ה (ב מגילה תקץ), רע"ב (ג, ב).

88. וז"ל פירוש חסדי דוד (על התוספתא שם): "וממאי דקאמר להדליק בבית המים, נראה דיש להכריח כפירוש שני דפירש"י במגילה פרק בני העיר דף כז אמתני' דחכמים אומרים מוכרין וכו' חוץ מבית המים דהיינו מבית מי רגלים, דהך פירושא ניחא נמי הכא, דמשום הכי שרי להדליק בבית המים לפי שצריך הוא לילך לשם להשתין ואי ליכא נר יתלכלך או יכשל. אבל לפירוש ראשון

כוחם של הסימנים, שמן הסימן אנו יודעים אמיתות הגירסאות, ובא וראה כמה צדקו דברי מרן הגר"א ז"ל, שמחק מתחלת הברייתא: 'יש לא נקרין ולא מתרגמין', שבאמת אינם גם לפי גירסא זו רק הך דוד ואמנון, כפי שהוא בגירסתנו, והרי הסימן הולך ומטפח על פני הגירסא הזאת, שצ"ל כמו מתני' נקראים ולא מתרגמין, וכמו שהוא הסימן רעבד"ן ודפח"ח.

85. וכך היא הגירסא במשנה (כה ע"א), וכן כתב להגיה בהגהות מהר"ב מרנשבורג. וכן מבואר בכסף משנה (תפילה יב, יב), שהיא גירסת הרמב"ם: "מעשה דוד ואמנון נקראין ולא מתרגמין, והא אמרת מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם, לא קשיא הא דכתיב אמנון בן דוד הא דכתיב אמנון סתמא, כך היא גירסת רבינו". ועיין לעיל הערה 84.